

Justiitsministeerium

Andra Olm

12.08.2020

Arvamus perekonnaseaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu kohta

Täname võimaluse eest esitada oma seisukohad meie organisatsioonide jaoks äärmiselt olulistest küsimustes. Järgevalt on toodud meie arvamusel seaduste lõikes.

Muudatused Perekonnaseaduses:

1. Peame äärmiselt vajalikuks paragrahvi 123 lg 1 täiendamist vanema vägivaldsuse arvestamise kohustusega, sest senises kohtupraktikas ei ole kahjuks alati hooldusõiguse, suhtlusõiguse ja otsustusõiguse asjades vanemate vägivaldsust arvesse võetud ning ei ole suudetud tagada, et nii ohvriks langenud vanem kui ka laps oleksid edaspidise vägivalda eest kaitstud. Samuti ei arvestata alati, et vanemate vahelise vägivalda pealtnägemine kujutab endast samuti lapse väärkohtlemist. Loodame, et kavandatud seadusemuudatus toob kaasa reaalse muudatuse ka kohtupraktikas.

2. Toetame paragrahvi 143 täiendamist lõikega 22, mille kohaselt **vägivalda ohu puhul** kohus määrab lapsega suhtlemise korra kindlaks selliselt, et suhtluskorra täitmise käigus **vanemad omavahel ei kohtu**.

Leiame aga, et sõna "võimalusel" tuleks tekstist välja jätta, sest kaitse vägivalda või vägivalda pealtnägemise eest tuleks nii otsesele ohvrile kui lastele tagada alati, kui nad seda soovivad.

3. Toetame paragrahvi 143 lõige 21 ja lõige 5 muudatusi, mille kohaselt kohus võib rakendada meetmeid ka omal algatusel. See aitab kindlasti kaasa laste huvide senisest paremale kaitsele.

4. Me ei toeta uue paragrahvi 1431. Lapse vahelduv elukoht lisamist seadusesse.

Muudatuse järele puudub praktiline vajadus, sest nagu nähtub seletuskirjast, on kohtutel ka olemasoleva seaduse sõnastuse alusel olnud võimalik teha sisuliselt samalaadseid lahendeid.

Seletuskirjas on öeldud, et muudatuse eesmärgiks on rõhutada mõlema vanema olulisust lapse elus, paremini arvestada lapse huve ning muuta kohtumenetlust prognoositavamaks, st vahelduva elukoha määramist nähakse tulevikus standardlahendusena.

Tegelikult lähtub selline muudatus meie hinnangul lisaks kohtute koormuse ja riigiametnike töömahu vähendamise eesmärgile eelkõige lapsevanemate egoistlikest huvidest ja soovist mitte maksta elatisraha, jättes laste heaolu ja vaimse tervise arvestamise tahaplaanile. Viited mõnede Lääne-Euroopa riikide eeskujule ei peaks siinkohal olema määravad, seda enam, et näiteks Taanis on vahelduva elukoha mudelist juba hakatud loobuma. Peaksime arvestama siiski eelkõige Eesti ühiskonna vaimset ja materiaalselt valmisolekut sellisteks muudatusteks.

Vahelduv elukoht võiks tulla kõne alla vaid juhtudel, kui vanemate vahel valitseb selles osas üksmeel, see eeldus peaks selgelt kajastuma ka seaduses. Alles seejärel saaks kohus hakata

kaaluma, kas lapsele selline lahendus sobiks (st. puudub erivajadus, mille tõttu on vahelduv elukoht lapse vaimse tervise seisukohast vastunäidustatud), kas laps on selliseks elukorralduseks piisavalt vana, kui suur on vahemaa lapse kooli või lasteaia ja mõlema vanema elukoha vahel jm. olulisi asjaolusid ning välja selgitama lapse enda soove. Sellised juhtumid reeglina aga kohtusse ei jõua, need lahendatakse vanemate kokkuleppel kohtuväliselt.

Oleme kindlal seisukohal, et lapsele peaks jääma alles üks kodu.

Kui soovitakse tuua meie perekonnaõigusesse uuendusi, siis pigem võiks seaduses kirjeldada nn **pesamudelit**, kus lapse elukoht on püsiv ja temaga koos elavad vaheldumisi mõlemad vanemad.

5. Põhimõtteliselt toetame seaduse täiendamist paragrahvi 143² ja suhtluse hooldaja määramise võimaluse loomist, kuid leiame, et seda tuleks teha koos perelepituse teenuse väljatöötamisega.

Seejuures oleks vaja **täpsemalt määratleda suhtluse hooldaja ülesanded**, praegu pole päris selge, kas need katavad ka § 143³ sätestatud kolmanda isiku ülesandeid jne. Vaja oleks täpsustada ka seda, **kuidas on võimalik suhtluse hooldaja määrata vägivalda ohu korral ja kes katab siis kulud.**

Samuti oleks vaja sätestada **selged nõuded suhtluse hooldajaks määratavate isikute ettevalmistusele** ja isikuomadustele ning põhjalikult läbi mõelda **teenuse rahastusmudel**. Sellise spetsialisti abi kasutamine ei tohi muutuda vanematele liiga koormavaks ja halvendada laste toimetulekuvõimalusi neis peredes, kus niigi on rahalisi raskusi. Rahastusmudel võiks sarnaneda riigi õigusabi rahastusmudeliga, mis arvestaks lapsevanemate reaalse materiaalse olukorraga.

Muudatused Tsiviilkohtumenetluse seadustikus

1. Näeme probleemkohti paragrahvis 562¹. Sunnivahendite määramine.

Lõikega 3 antakse võimalus taotleda sunnivahendite määramist ka juhul, kui vanemad on lapsega suhtlemise korraldamises kokku leppinud muus kui notariaalselt tõestatud vormis ja see korraldus on varem toiminud pikema aja vältel ning kui selline lapsega suhtlemise korraldus vastab üldjoontes tavapärasele mõistlikule korraldusele.

Lõikes 8 sätestatakse, et kohus peaks määruse tegema 30 päeva jooksul avalduse esitamisest.

Leiame, et kui eelnevas menetluses on kohus juba varem kogunud tõendeid, kaasanud kohaliku omavalitsuse ja kaalunud lahendit põhjalikult lapse huvidest lähtuvalt, võib teatud juhtudel (aga mitte alati) 30 päeva olla määruse tegemiseks piisav aeg.

Notariaalse kokkuleppe rikkumisel, veel vähem aga pikemat aega faktiliselt toiminud suhtluse korralduse rikkumise puhul sellist eeltööd kohtu poolt tehtud ei ole.

Liiga lühike menetlusaeg ei võimalda kohtul alati langetada kvaliteetseid otsuseid ja niiviisi võidakse kahjustada laste huve. Seda enam, et määrus kuuluks täitmisele koheselt peale asjaosalistele teatavakstegemist. **Leiame, et menetlusaja lühendamiseks puudub piisav alus.**

Toetame täielikult paragrahvi 562¹ lõikes 4 toodud põhimõtet, et lapse suhtes ei ole lubatud suhtluskorra täitmiseks jõudu kasutada

2. Näeme probleemkohti paragrahvis 562². Suhtluse hooldaja (vt Perekonnaseaduse osas välja toodud küsimused).

3. Toetame paragrahvi 563 täiendamist lõikega 2¹, mille kohaselt kohus võib ka siis, kui on taotletud sunnivahendite rakendamist, püüda saavutada vanemate vahelist kokkulepet.

Muudatused Täitemenetluse seadustikus

1. Toetame põhimõtteliselt paragrahvis 179 tehtava muudatusega sunniraha määramise võimaluse asendamist trahviga.

2. Oleme vastu paragrahvi 179 täiendamisele lõikega 21, mille kohaselt korduva trahvi määramise asemel võib määrata kohustatud isikule aresti. Arest kujutab endast põhiõiguste tõsist riivet, see on äärmuslik vahend, mis ei ole kindlasti suhtluskorra rikkumise puhul proportsionaalseks karistuseks. Tuleb meeles pidada, et see võib tekitada tõsise trauma ka lapsele.

Me ei toeta ka paragrahvile 179 lõike 22 lisamist, mille kohaselt enne trahvi määramist või aresti kohaldamist kuulab kohus vajaduse korral lapse ära.

Lapse ärakuulamine peaks suhtluskorra vaidlustes juurduma tavapärase praktikana kõikide otsuste langetamise juures. Leiame aga, et last ei tohiks mingil juhul asetada olukorda, kus ta tajub, et tema ütlustest sõltub, kas vanemat karistatakse või mitte.

Kokkuvõtteks soovime mitte kiirustada praegu Perekonnaseaduse sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise ja oodata ära riikliku perelepituse süsteemi arendamise tulemusel. Perelepituse süsteem peaks käivituma juba 2022. aastal.

Lugupidamisega

Eha Reitelmann, Eesti Naisteühenduste Ümarlaua peasekretär

Kaia Kapsta-Forrester, Sihtasutuse Väärtustades Elu juhatuse liige

Kristel Jürna, MTÜ Üksikvanema Heaks juhatuse liige

Merle Albrant, Eesti Naiste Varjupaikade Liidu juhatuse liige